

Ks. Józef Wołczański
Kraków

Korespondencja abp. Józefa Teodorowicza z abp. Andrzejem Szeptyckim z lat 1903-1938

Wprowadzenie

Relacje abp. Józefa Teodorowicza z abp. Andrzejem Szeptyckim miały wieloraki wymiar. Przede wszystkim byli rówieśnikami; metropolita grekokatolicki urodził się w 1865 r., a więc rok później niż hierarcha ormiański. Obaj pochodzili z Galicji, a ich przodkowie mieli rodowód szlachecki, choć Szeptyccy legitymowali się świetniejszymi antenatami, a co za tym idzie większym prestiżem społecznym. O ile Andrzej Szeptycki przyszedł na świat w polskim i rzymskokatolickim środowisku kulturowo-religijnym, później jednak w roku 1888 zmienił obrządek przechodząc pod jurysdykcję Cerkwi grekokatolickiej, a nawet został członkiem Zakonu oo. Bazylianów; w latach 1899-1900 piastował urząd biskupa eparchii stanisławowskiej, a przez kolejnych 44 lat funkcję arcybiskupa metropolity archieparchii lwowskiej.

W ślad za zmianą obrządkową szła radykalizująca się z biegiem czasu społeczno-polityczna orientacja abp. Szeptyckiego, osiągająca nawet poziom antypolskiej i antyłańskiejskiej niechęci, graniczącej z agresją. Postawa ta osiągała swoiste apogeum podczas wojny ukraińsko-polskiej 1918-1919 oraz II wojny światowej.

Na gruncie kościelnym obaj hierarchowie podlegali formalnie Kongregacji Kościołów Wschodnich w Rzymie, jednakże abp Teodorowicz traktował ten związek czysto teoretycznie, uczestnicząc w całej pełni w polskim życiu społeczno-politycznym i kościelnym. Co więcej, w łonie rzymskokatolickiego Episkopatu Polski odgrywał przez blisko cztery dekady pierwszorzędą rolę. Abp Szeptycki nie był wprawdzie traktowany w gronie łacińskich biskupów jako *persona non grata*, owszem, razem z pozostałymi hierarchami unickiej metropolii lwowskiej posiadał stałe zaproszenie do udziału w obradach tegoż gremium, ale nader często świadomie rezygnował z tego przywileju wymawiając się błahymi przeszkodami.

Abp Teodorowicz świadomy ideowej orientacji metropolity nie akceptował jej, ale utrzymywał z nim poprawne stosunki towarzyskie przejawiające się nie tylko w formie korespondencji, ale też osobistych wizyt czy uczestnictwem w religijnych uroczystościach. Było to o tyle łatwe, iż obaj mieszkali we Lwowie. Wymiana listów stawała się wygodną metodą, kiedy pojawiały się przeszkody różnorodnej natury, bądź niechęć do osobistego spotkania.

Do naszych czasów zachowało się 42 dokumenty z lat 1903-1938; zdecydowana większość, bo aż 36 tekstów jest autorstwa abp. Teodorowicza, a tylko 6 sygnowano ręką abp. Szeptyckiego. Pisma ormiańskiego hierarchy mają polską sztę językową, ukraińskiego zaś w większość także polską, jeden został napisany w j. łacińskim, a dwa sygnowano autografem nadawcy w j. ukraińskim. Ich tematyka zdominowana została przez gesty kurtuazyjne, proceduralno-jurysdykcyjne. Wyjątek stanowi list z 27 VI 1904 r. o charakterze recenzji odezwy pasterskiej abp. Szeptyckiego do Polaków obrządku greckokatolickiego. Tytułatura stosowana przez abp. Teodorowicza nosi w sobie wiele pozytywnych emocji (np. „Najdroższy, Najczcigodniejszy Księżę Metropolito!”, „Kochany Księżę Metropolito!”), natomiast określenia grzecznościowe stosowane przez abp. Szeptyckiego grzeszą bezdusznym formalizmem, poza dodaniem w jednym przypadku ocieplającego epitetu pod adresem ormiańskiego arcybiskupa („Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie, Kochany Przyjacielu”).

Ogólnie rzecz biorąc, z wyjątkiem wskazanego wyżej pisma-recenzji z 27 VI 1904 r., wymiana listów między obu hierarchami nie wnosi większych odkryć pozwalających pełniej zrozumieć łączące ich relacje. Zdecydowano się wszakże na ich publikację nie tylko ze względu rzetelności badawczej, ale także po to, aby potwierdzić ideową rozbieżność rządców lokalnych Kościołów unickich w Galicji (Małopolsce) Wschodniej I połowy XX stulecia.

Prezentowane dokumenty przechowywane są w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie oraz w Archiwum Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich w Warszawie. W edycji uwzględniono współczesne zasady polskiej pisowni, oznaczając uwagi formalne literami alfabetu, a wyjaśnienia merytoryczne literami arabskimi.

* * *

Dokument 1

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów styczeń 1903 r.

Najprzewielebniejszy^a Księżę Metropolito!

Od paru dni staram się odwiedzić Ciebie, ale niestety sam chory jestem i dopiero przez drugich muszę się o stanie Twego zdrowia informować. Wolałbym, by w zdrowiu powinszować godności Tajnego radcy¹, ale skoro Bóg inaczej chce, więc godności winszuję, o zdrowie Twe gorąco się modłę.

Łączę najserdeczniejsze wyrazy

+ Józef Teodorowicz

Lwów, sobota I 1903

Dokument 2

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 83, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 27 VI 1904 r.

Najdroższy^a, Najczcigodniejszy Księżę Metropolito!

Serdecznie dziękuję za list^b z Kozłowa² i tej chwili pośpieszam, by łaskawie życzeniu Twemu odpowiedzieć i przesłać Ci me zdanie o liście pasterskim³. Będzie ono szczere, o tym nie wątpisz, ale będzie i całkiem otwarcie powiedziane, co znowu proszę z góry chciej wybaczyć, bo temu będzie winną miłość moja ku Tobie i z niej płynąca gorąca chęć, by każdy krok Twój, a zwłaszcza tak ważny najlepiej był wytłumaczony.

List ten pasterski sam w sobie nosi te wszystkie znamiona Twego stylu jędrnego i przejrzystego, Twojej myśli jasnej, jednolitej, siłę argumentacji trafiającej w sedno rzeczy, uzbrojonej.

Ustęp wstępny wypowiedziany z wielką śmiałością, nawet dosadnością, uderzającą w tak arcydrażliwej kwestii. Twoje stanowisko na wskroś kościelne tak jasno wyświecone, że jest mimo woli apologią własną. Toteż gdyby ten list sam w sobie dobrze oceniony miał w tej ocenie jedyny powód puszczenia go w świat, to istotnie nie wahałbym się ani chwili i zawołałbym: „Szczęść Boże” – niechaj idzie w drogę. Ale skoro oprócz względu na prawdę samą i jej wypowiedzenie jest jeszcze i wzgląd na jej oportunistyczny moment, a przy tym i realny, praktyczny, to i rzecz się w niejednym zmienia.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronicy papieru formatu zeszytowego.

¹ Cesarska nominacja miała miejsce 2 I 1903 r., natomiast 14 stycznia t.r. poinformował abp. Szeptyckiego o tym fakcie namiestnik Galicji prof. Leon Piniński. *Mytropolyt Andrej Szeptyckyj. Żyttia i dijalnist. Dokumenty i materialy 1899-1944*, t. 2: *Cerkwa i suspilne pytannija*, knyha 2: *Listuwannija*, red. A. Krawczuk, Lwiv 1999, s. 579-580.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu A4.

^b Brak owego dokumentu.

² Nie wiadomo, której miejscowości ta wzmianka dotyczy: wsi w pow. Kamionka Strumiłowa – woj. Tarnopol, czy miasteczka w pow. i woj. Tarnopol.

³ A. Szeptycki, *List pasterski [...] do Polaków obrządku grecko-katolickiego*, Żółkiew 1904.

Przed wszystkim przeczytawszy list zadałem sobie pytanie: jaki powinien być cel jego. Czy cel jego może być natury obrządkowej? Wedle mnie absolutnie nie. Bo dla tych 3 tysięcy, co giną w milionach nie opłaci się rozstrzygać kwestii, której oni w praktyce i tak nie będą fruktyfikować. Dla mnie kwestia obrządkowa w tym liście musi być przede wszystkim środkiem do celu, musi być okazją pozwalającą Ci wypowiedzieć się o sobie samym w kwestii dla Twego stanowiska ze względu na opinię społeczeństwa polskiego rozstrzygającej. Z tego punktu przewodniego płyną me sądy o liście. Muszę w tym rozważaniu zwrócić uwagę na dwa momenta.

Pierwszym jest Twoje stanowisko do społeczeństwa polskiego; drugim kwestia poruszona, a użyta za środek do wypowiedzenia się, a ta jest sprawa polaków^c ob[rządku] wschodniego.

Co do pierwszej strony, jak wiesz, polacy Ci nie ufają jeszcze. Więc ten wzgląd musi się odbić na liście. Musisz się w nim wyrażać tak, by nie było nic nie tylko niejasnego, ale nawet niewyjaśnionego, gdyż niejasność tej chwili niby [...]d się wpoi w takie miejsce.

Druga kwestia jest nowa, a [w] części z natury swej niewdzięczna, bo zaborcza. Mówiący po polsku uważany *eo ipso*⁴ za polaka, tu się go jednak [...]e.

Otóż te dwa momenta nakazują z góry pewien ton listu, którego gdy braknie, może być rezultat wręcz odwrotny. Wedle mnie, w liście Twym nie dosyć są uwzględnione te momenty. I tak:

a) Mówisz tak ogólnie o polakach ruskiego obrządku, tak bez ograniczeń, że niechętna Ci część społeczeństwa zawoła: to podłość; lepsza część społeczeństwa pomówi Cię w najlepszym razie o nieostrożność. Bo tym ogólnym zdaniem podajesz wedle nich broń duchowieństwu ruskiemu do nowego całkiem hasła: branie polaków, na których dotąd kluczek nie było pod nową formą do cerkwi. Powiedzą Ci ostatni, że nie dosyć samemu mieć inne przekonanie, ale nadto jeszcze nie trzeba dopuszczać, by zła ocena je wypaczała. Co poradzić na to? Zdaje mi się, iż najlepiej będzie za ogólne pojęcie określić ściśle i to koniecznie w samym liście pasterskim. Np. zechciej więcej napisać coś w guście tym: „Pomiędzy ludem ruskim obrz[ądku] ruskiego, a ludem polskim obrz[ądku] łacińskiego we wschodniej Galicji jest jeszcze cząsteczka polaków obrz[ądku] wschodniego” – nie te słowa, bo ich nawet nie można użyć, ale tę myśl określenia bliższego i jasnego uważam za niezbędną. Bez takiego małego dodatku gotowe wszystko być na opak tłumaczone.

b) Jest w liście Twym wzmianka o księżach ruskich, którzy będą sprzyjać tej wolności narodowej. Nie wątpię, że tacy księża są. Ale w społeczeństwie polskim tak dalece nikt w to nie wierzy, iż o ile znam to społeczeństwo, ten ustęp razi. Nie tylko nie należy o tym wspominać, ale nawet ogólnie napomknąć (nie wymieniając księży), że gdyby kto na narodowość ich nastąpił, w Tobie obrońców znajdą. Ja uważam, że to arcytrudne w Twym położeniu, toteż tego nie doradzam, ale wypowiadam tylko, jakie jest to *quantum minimum* koniecznie potrzebne, by podziałała mikstura.

^c Zapis zgodny z oryginałem; tak konsekwentnie w całym dokumencie.

^d Wyraz nieczytelny.

⁴ Łac.: tym samym.

^e Wyraz nieczytelny.

c) Uważam za błąd taktyczny nacisk duży na obrządek. Wobec niedowierzania społeczeństwa i wobec kwestii tej śliskiej samej w sobie musi się unikać wszystkiego, co będąc zbyt dużym naciskiem na szczególnie boczny, tym samym także coś ukrytego podejrzewać. Ja zawsze wychodzę z tej zasady, że kwestia obrządkowa jest środkiem, a nie celem. Dotknąć jej potrzeba tylko o tyle, o ile to konieczne. Co do mnie, to zostawiłbym wszystkie punkta praktyczne o stosunku 2 obrządków, ale wyrzuciłbym bez miłosierdzia wszystkie uwagi o obrządku wschodnim.

Oczywiście, to są moje impresje. Proszę się nimi zupełnie nie krępować i zrobić według własnej myśli. Co do mnie, czułem tylko obowiązek ściśle rygorystycznie wypowiedzieć wszystko. Czuję wszakże i to, że moje uwagi płynęły tylko pod jednym kątem: baczenia na społeczeństwo polskie^f. Rachuby nie wziąłem na Rusinów, na których Ty znów baczyć musisz. Krańcowe jednak moje wrażenie jest, że to z Ducha Św[iętego] ta myśl Ci jest dana, że nawet gdyby Cię częściowo niezrozumieć miano, to wypowiedzenie się Twoje jest tak doniosłej wagi, a tak potrzebne, iż z wszystkimi niuansami ono lepsze jest aniżeli gdyby wcale nie było nastąpiło.

Modłę się o najlepszy rezultat i ślę Ci najszczerze i najoddańsze moje wyrazy i uczucia przyjaźni

† Józef

Lwów, dnia 27/VI [1]904

Dokument 3

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 81-82, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Ika 28/VI [1]905 r.

Kochany^a, Najprzezacniejszy Księżę Metropolito!

Telefnowałem do Wiednia zapraszając Cię do Iki⁵. Śliczny tu czas, a tyle byłoby rzeczy do omówienia. Dziękuję Ci [za] kartę, a o Twoich sprawkach czytałem obszerne sprawozdanie w „Vaterlandzie”⁶.

Jest tu Twój Kanonik Bilecki⁷, który twierdzi, że namiestnik Twój memoriał w imieniu episkopatu zupełnie zignorował.

W ogóle Potocki⁸ postępuje jak ordynarny gbur. Zamianował mnie bez porozumienia się ze mną, czego i statuty żądają w sekcji 3-ciej, by tym samym z Wydziału w radzie

^f Zapis zgodny z oryginałem; powinno być: polskie.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4.

⁵ Ika – znana miejscowość wczasowa nad Adriatykiem na terenie obecnej Chorwacji.

⁶ „Vaterland” – niemieckojęzyczny katolicki dziennik założony w 1871 r. w Luzernie, organ chrześcijańsko-demokratycznego stronnictwa ludowego.

⁷ Zob. w niniejszej publikacji: J. Wołczański, *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego*, dokument 113.

⁸ Zob. w niniejszej publikacji: tenże, *Korespondencja abp. Józefa Teodorowicza z abp. Adamem Stefanem Sapięhą*, dokument 18.

szkolnej⁹ usunąć. Tego mu nie daruję i przygotowuję bombę. Ale musi być pewnym Bilcz[ewskiego]¹⁰, skoro sobie tyle pozwala. Te wszystkie sprawy potrzeba dobrze przygotować na konferencję Biskupów, bo tak jak się rzecz przedstawia zanosi się na dalsze ignorowanie nas. A jeśli teraz przegramy, tośmy na zawsze przegrali.

Ja tu układam mowę do Wiednia i mam już ją gotową. Śliczny tu czas: jeszcze jakiś czas zabawię, chyba byś sądził, że obecność moja w tych sprawach rychlej jest potrzebna.

Najserdeczniej Cię ściskam i pozdrawiam, Twój

Józef

Ika, 28/VI [1]905

Dokument 4

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 79, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 4 XI 1907 r.

Najdroższy^a Księżu Metropolito!

Przepraszam, że mitrzęzę, ale czas ubiega, a jeśli się dalej rzecz z biletem opóźni, to będzie zupełnie poniewczasie. Nie dodałem wówczas, że p[an] Wilke¹¹ robić chce interes w spółce z Mikulim¹², który jest bukowińskim Korzeniowskim¹³. Jest mianowicie referentem biura [...]^b. Nie tylko więc w jego podpisie masz najzupełniejszą gwarancję, ale ponadto masz i pewne względy jego, które nie są do pogardzenia.

Łączę najserdeczniejsze i najoddańsze wyrazy

† Józef

L[wów], 4/XI [1]907

Żyda i to jak słyżę niebezpiecznego wpakował do sekcji gimnazjalnej (!), o którą żydom^c najwięcej chodzi, a mnie wysunął do przemysłowej.

Dokument 5

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 124, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, bmr [1908 r.].

⁹ Właściwie: Rada Szkolna Krajowa – autonomiczny organ szkolny funkcjonujący w latach 1867-1921 w Galicji, której podlegało szkolnictwo powszechne i średnie. Wywarła znaczny wpływ na polonizację oświaty w zaborze austriackim.

¹⁰ Zob. w niniejszej publikacji: J. Wołczański, *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego*, wprowadzenie.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego.

¹¹ Osoba niezidentyfikowana.

¹² Osoba niezidentyfikowana.

¹³ Korzeniowski Ignacy – radca Namiestnictwa we Lwowie, radca dworu, zamieszkały przy ul. Gosiewskiego 4 we Lwowie.

^b Wyraz nieczytelny.

^c Zapis zgodny z oryginałem.

Zakład Guggenberga, Brixen¹⁴Kochany^a Księżę Metropolito!

Palnąłem artykuł do „Przeglądu”¹⁵ w sprawie ruskiej. Przejrzyj go proszę i wydaj swoje zdanie. W myśl tego coś mi powiedział, napisałem o potrzebie administracji, a przyznaję, że mi i na tym zależało bardzo, by pośrednio podnieść Ciebie podkreślając Twe ostatnie kazanie i list do młodzieży. Zdaje mi się, że takie pośrednie podniesienie więcej znaczy niż bezpośrednie, zwłaszcza u nas i dzisiaj.

Bobrzyńskiego¹⁶ występ podobał mi się. Tu bawi Twój brat wojskowy¹⁷ i zacna księżna Sapieżyna¹⁸ z córkami i synem. Czas śliczny. Ale używam już na tym, śląc Ci wyrazy oddanej zawsze przyjaźni, Twój

Teodorowicz

Dokument 6

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 89, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 8 IX 1917 r.

Carissime!¹⁹

Był^a u mnie Ks. Kowalski²⁰ i prosi bardzo o to, by go zainstytuować na probostwo we Fradze²¹, na które ma już podpisaną prezentę, albowiem proboszcz dotychczasowy nie może już wrócić.

Serdecznie Cię pozdrawiam

Teodorowicz

Lwów, dnia 8 września 1917

¹⁴ Brixen – miejscowość w południowym Tyrolu.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronicy papieru formatu A4. Brak datacji; z treści wynika, że powstał w roku 1908.

¹⁵ J. Teodorowicz, *Obecny moment kwestii polsko-ruskiej*, PP, 25(1908), t. 98, s. 1x-16x (po s. 172); toż: Kraków 1908, ss. 18.

¹⁶ Zob. w niniejszej publikacji: J. Woźniański, *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego*, dokument 84.

¹⁷ Szeptycki Stanisław (1867-1950), brat m.in. grekokatolickiego metropolity lwowskiego abp. Andrzeja Szeptyckiego, 1888-1918 służba w armii austro-węgierskiej, 1918-1926 pełnił wiele funkcji w Wojsku Polskim: 1918-1919 szef Sztabu Generalnego, w 1920 r. mianowany generałem broni, w 1923 r. szef Ministerstwa Spraw Wojskowych; po II wojnie światowej osiadł w majątku Korczyna k. Krosna na Podkarpaciu, 1946-1950 prezes Zarządu Głównego Polskiego Czerwonego Krzyża. A. Wojtaszak, *Generał broni Stanisław Szeptycki (1867-1950)*, Szczecin 2000, passim.

¹⁸ Sapieżyna Jadwiga z Sanguszków (1830-1918), córka księcia Władysława Hieronima Sanguszki oraz księżnej Izabeli Marii Lubomirskiej; w 1852 r. wyszła za mąż za księcia Adama Stanisława Sapiechę, z którym miała siedmioro dzieci, m.in. kard. Adama Stefana Sapiechę. Zmarła 13 VI 1918 r. w Krakowie. *Księża Sapieżyńska*, t. 1-2, red. J. Wolny, Kraków 1982-1986, passim.

¹⁹ Łac.: nadroższy.

^a Tekst pisany maszynowo z wyjątkiem autografu autora na jednej stronicy papieru formatu zeszytowego.

²⁰ Trudno wskazać właściwą osobę, bowiem w archidiec. lwowskiej obrządku grekokatolickiego pracowało wówczas sześciu duchowych o tym nazwisku.

²¹ Fraga – wieś w pow. Rohatyn, woj. Stanisławów.

Dokument 7

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 90, Nota abp. Józefa Teodorowicza na bilecie wizytowym do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 5 I 1918 r.

Arcybiskup^a Teodorowicz. Zasyłam Ci najserdeczniejsze życzenia Świąt na dzień dzisiejszy²². Szczerze Ci oddany.

Lwów 5 I 1918 r.

Dokument 8

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 91, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Warszawa 6 I 1920 r.

Kochany^a Księżę Metropolito!

Serdeczne życzenia Świąteczne Ci składam. Chciałem to uczynić osobiście, ale niestety dziś właśnie mam wizytację zakonnicy, której skutkiem terminu przyspieszonego mojego wyjazdu odłożyć już nie mogę.

Dziękując Ci za pamięć, jeszcze raz życzenia najlepsze dołączam. Szczerze Ci oddany
† Teodorowicz

Warszawa, d[nia] 6/1 [1]920

Dokument 9

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 92, Nota abp. Józefa Teodorowicza na bilecie wizytowym do abp. Andrzeja Szeptyckiego, [Lwów] 11 IV 1920 r.

Arcybiskup^a Teodorowicz. Dziękując Ci za pamięć o mnie przesyłam życzenia najlepsze Świąt i Bogu polecam.

11 IV 1920 r.

Dokument 10

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 93, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 24 II 1924 r.

Najprzewielebniejszy^a Księżę Arcybiskupie, Kochany Ks. Metropolito!

^a Nota sporządzona czarnym atramentem pod nadrukiem firmowym z personaliami nadawcy.

²² W kalendarzu juliańskim obowiązującym w Cerkwi wschodniej Święta Bożego Narodzenia przypadają 7 stycznia.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego.

^a Nota sporządzona czarnym atramentem pod nadrukiem firmowym z personaliami nadawcy.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego.

Najchętniej przyjmę pana Fadela²³ i najchętniej też będę mu służył. Wprzód jednak muszę wybadać w Warszawie, czy sprawa przy moim poparciu może liczyć na dobry rezultat. Mogę też być wpieryw u prezydenta zanim mu formalnie prośbę tę przedłożę.

Byłem u Ciebie, lecz byłeś przeszkodzony. Może dziś po obiedzie między [godz.] 4 a 5 Cię odwiedzę.

Serdecznie pozdrawiam i najoddańsze wyrazy łączę

† Teodorowicz

Lwów, d[nia] 24/II [1]924

Dokument 11

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 94, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, [Lwów] 24 VIII 1925 r.

†

24. 8. [1]925

Kochany^a Księżę Metropolito!

Przepraszam Cię, że piszę na takim papierze, ale nie mam pod ręką innego, a znowu poczuwam się do obowiązku jak[o] wasz delegat w Komitecie zdać sprawę Tobie o przebiegu ostatnich pertraktacji z rządem. Otóż udało mi się przez projekt podany Grabskiemu²⁴ skłonić do tego, że odstąpił od obstawania przy literze konkordatu w sprawie ryczałtów. Projekt polega na tym, że biskupi z łona naszego wybierają Komitet, który dba o to, by nikt z kleru nie był pokrzywdzony przy wymiarze ryczałtów. Nie wiem, jak Ci się projekt podoba, ale trzeba było wybierać między zrzeczeniem się ryczałtów a takim postawieniem rzeczy.

Co do Was w szczególności, to na poprzednim posiedzeniu wspomniał Grabski o biskupie Chomyszynie²⁵, że tworzy nowe probostwa, by uniknąć parcelacji. O Tobie nie wspomniał, więc pomyślałem, że nic nie wie i że sprawa Chomyszyna da się zredukować do epizodu. Tymczasem na ostatnim zebraniu nie Grabski wprost, ale jego konfident biskup Przeździecki²⁶ powiedział nam, że Grabski ma w rękę 2 jakieś cyrkularze Twoje w tej sprawie. Donoszę Ci o tym, byś wiedział.

Będzie teraz na tej konferencji wybór nowego sekretarza konferencji. Co być powiedział na kandydaturę Łukomskiego?²⁷ Poznałem go teraz bliżej, bo w Komitecie

²³ Osoba niezidentyfikowana.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Brak miejsca wystawienia dokumentu.

²⁴ Zob. w niniejszej publikacji: J. Wołczański, *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego*, dokument 130.

²⁵ Zob. w niniejszej publikacji: tenże, *Korespondencja abp. Józefa Teodorowicza z abp. Adamem Stefanem Sapiehą*, dokument 88.

²⁶ Zob. w niniejszej publikacji: tenże, *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego*, dokument 148.

²⁷ Zob. w niniejszej publikacji: tenże, *Korespondencja abp. Józefa Teodorowicza z abp. Adamem Stefanem Sapiehą*, dokument 67.

zastępował Dalbora²⁸ i bardzo mi się podobał dla niezależnego stanowiska wobec rządu, w przeciwieństwie do Kakowskiego²⁹ i Przeździeckiego. Tam np. Grabski domagał się, by rząd mógł odmówić prezenty bez podania powodów. Kakowski oświadczył Grabskiemu swą zgodę, a Przeździecki ani słowem na zaoponował, co wywołało wrażenie, że jest zdania Kakowskiego. Tylko Łukomski obok mnie wytrwale bronił tezy przeciwnej i nareszcie wygrał. To przykład charakterystyczny. Przy tym jest on mniej w słowach i manifestacjach jak Przeździecki, ale za [to] bardziej w usposobieniu, postępowaniu i w czynach prawdziwie człowiekiem pokoju.

A więc do miłego niedługiego [z]obaczenia się! Najserdeczniejsze wyrazy i pozdrowienia dla Ciebie łączę

† Teodorowicz

Dokument 12

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 95, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 18 I 1926 r.

†

Kochany^a Księżę Metropolito!

Mam żal do Twojej kapituły, że mnie nie powiadomiła o Twojej uroczystości. Dlatego spóźnione składam Ci życzenia imieniem moim i mojego kleru, a które Ci wyrazi Kanonik Piotrowicz³⁰. Niestety, bowiem sam skutkiem choroby nie mogę ruszyć się z domu, a zwłaszcza nie wolno chodzić mi schodami.

Modląc się w dniu dzisiejszym o wszelkie łaski dla Ciebie i życząc Ci z serca wszystkiego dobrego, zostaję Ci zawsze oddanym w Chrystusie sługą

† Teodorowicz

Lwów, d[nia] 18/I 1926

Dokument 13

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 98, Nota abp. Józefa Teodorowicza na bilecie wizytowym do abp. Andrzeja Szeptyckiego, [Lwów] 18 IV 1926 r.

18/IV [1]926 czwartek

²⁸ Zob. w niniejszej publikacji: J. Wołczański, *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego*, dokument 130.

²⁹ Tamże, dokument 94.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronicy papieru formatu zeszytowego.

³⁰ Piotrowicz Wiktor (1867-1931), święcenia kapłańskie w 1892 r. we Lwowie w obrządku ormiańskokatolickim, wikariusz par. Czerniowce i Lwów-katedra, kanonik gremialny Kapituły Katedralnej, kanclerz Kurii Arcybiskupiej, po rezygnacji w 1914 r. z dotychczasowych funkcji administracyjnych poświęcił się badaniom naukowym w dziedzinie armenistyki. T. Zaleski, *Słownik biograficzny duchownych ormiańskokatolickich oraz duchownych rzymskokatolickich pochodzenia ormiańskiego w Polsce w latach 1750-2000*, Kraków 2001, s. 86.

Arcybiskup^a Teodorowicz. Bardzo Cię przepraszam, że zaproszenie na obiad odłożę na sobotę, abyś [...]^b wyciągnął mnie w odwiedziny do [...]^c. Dziś wyjeżdżam. Najoddańszy uścisk łączę.

Dokument 14

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 96, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Ika 3 V 1926 r.

Kochany^a Księżę Metropolito!

Ponieważ tu pozostaję jeszcze, więc napisałem do Wiednia, by mi ewentualnie list Twój nadesłano. Gdyby atoli list jeszcze nie nadszedł, to skieruj go proszę pod adresem, który tu załączam. Sądzę, że jedyna teraz chwila, aby pomimo takie[go] jak wysłałeś do Rzymu, wysłać. Albowiem [o]koło 8-mego przyjedzie do Rzymu kardynał Kakowski. Pismo nasze nadałbym Jemu prosząc go, ażeby jako obecny prymas³¹ ujął się za Twardowskim³² i sprawę z poleceniem takim papieżowi przedstawił. Jemu to pochlebi i zależeć będzie na pokazaniu, że to zrobić zdoła. Jeśli tedy jesteś tego samego zdania, to proszę Cię przyslij mi zaraz pismo. Tu jeszcze jakich 2 tygodnie pozostanę.

Najserdeczniejsze i najoddańsze wyrazy i pozdrowienia dla Ciebie załączam, Twój

† Teodorowicz

Italia, Ika bei Abbazia, Priestersanatorium³³, 3/V [1]926

Dokument 15

Oryg.: AFKDOPW, teczka: 144, Spuścizna abp. Józefa Teodorowicza, sygn. 1048/32 [3], List abp. Andrzeja Szeptyckiego do abp. Józefa Teodorowicza, Lwów 7 V 1926 r.

Lwów, 7/V [19]26

*In^a pace*³⁴

Ekscelencjo, Kochany Księżę Arcybiskupie,

Dostaję Twój list w kilka dni po odesłaniu do Wiednia w liście poleconym podpisany już list mój, jako propozycję z prośbą, byś i Ty podpisał i posłał. Projekt, by to Ojcu św. wręczył kard. Kakowski uważam za doskonały i w pełni nań godzę się.

^a Tekst pisany czarnym atramentem niżej nadruku firmowego z personaliami autora.

^b Dwa wyrazy nieczytelne.

^c Trzy wyrazy nieczytelne.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego.

³¹ Określenie nieprecyzyjne, bowiem kard. Kakowski nie pełnił po śmierci prymasa Polski kard. Edmunda Dalbora 13 II 1926 r. funkcji „prymasa”.

³² Zob. w niniejszej publikacji: J. Wołczański, *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego*, dokument 131.

³³ Niem.: Ika koło Abbacji, Sanatorium dla Księżę.

^a Tekst pisany czarnym spłowiełym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego. W górnej partii strony tytułowej nadruk firmowy: „Archevêché, Place St. George № 5, Léopol, (Galicie Orientale)”.

³⁴ Łac.: w pokoju.

Tu dowiaduję się, że Arcyb[iskupem] Gnieźn[ieńskim] ma zostać Ks. Prałat B[rzezie-
wicz]³⁵, u którego Nuncjusz Ratti³⁶ kilka lat mieszkał³⁷, ale to zdaje się jeszcze niepewne,
choć wydaje mi się prawdopodobnym.

W nadziei, że mój list odeszł^b Ci z Wiednia, łączę wyrazy braterskiej miłości w Panu
† Andrzej
Abp

Dokument 16

Oryg.: AFKDOPW, teczka: 144, Spuścizna abp. Józefa Teodorowicza, sygn. 834/226 [7], List abp.
Andrzeja Szeptyckiego do abp. Józefa Teodorowicza, Lwów 15 VII 1926 r.

In^a pace

Lwów, 15/7 [1]926

Kochany Księżu Arcybiskupie,

Twój list pisany 4-go^b otrzymałem dopiero wróciwszy do domu z wizyty kanonicznej
przedwczoraj, list oczekiwał tu mego powrotu.

Posyłam Ci nowy egzemplarz, możesz^c będziesz łaskaw osobiście prosić Kardynała
o przedstawienie czy przesłanie go albo Nuncjusza – jednym słowem zrobisz jak zechcesz.

Ja za 10 dni + – jadę do Karlsbadu³⁸. Tysiączne pozdrowienia. Do miłego widzenia,
Mam nadzieję, że Twoje zdrowie lepsze i że wrócisz do pełnych sił i zdrowia.

Do miłego więc widzenia, Twój

† An[drzej]

Dokument 17

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 97, Zaproszenie abp. Andrzeja Szeptyckiego na jubileusz
25-lecia sakry biskupiej abp. Józefa Teodorowicza, Lwów 1 X 1927 r.

Lwów, dnia 1 października 1927

Jaśnie^a Wielmożny Panie!

³⁵ Brzeziewicz Euzebiusz (1858-1944), duchowny rzymskokatolicki archidiec. warszawskiej, proboszcz
par. pw. św. Aleksandra w Warszawie, protonotariusz apostolski. Zmarł 20 II 1944 r. w Warszawie, pocho-
wany na Cmentarzu Powązkowskim tamże.

³⁶ Zob. w niniejszej publikacji: J. Wołczański, *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego*,
dokument 130.

³⁷ Pierwszy nuncjusz II Rzeczypospolitej abp. Achilles Ratti mieszkał na plebanii parafii pw. św. Aleksan-
dra w Warszawie przy ul. Książęcej 21 w latach 1919-1924.

^b Zapis zgodny z oryginałem.

^a Tekst pisany czarnym spłowiąłym atramentem na 1,5 stronicy papieru formatu zeszytowego. W gór-
nej partii strony tytułowej nadruk firmowy: „Archevêché, Place St. George N° 5, Léopol, (Galicie Orientale)”.

^b Brak owego dokumentu.

^c Zapis zgodny z oryginałem.

³⁸ Karlsbad (Karlove Vary) – popularny kurort i uzdrowisko w ówczesnych i dzisiejszych zachodnich
Czechach.

^a Druk firmowy na karcie formatu pocztówki. Brak autografu autora.

Celem uświetnienia uroczystości jubileuszowej dwudziestopięciolecia biskupstwa³⁹ J[ego] E[kscelencji] Ks. Arcybiskupa Józefa Teodorowicza, Kapituła Metropolitalna lwowska obrz[ądu] orm[iańskokatolickiego] ma zaszczyt zaprosić J[aśnie] W[ielmożnego] Pana na obiad, który odbędzie się dnia 10 października b.r. o godzinie 6 wiecz[ór] w salonach Kasyna i Koła Literacko-Artystycznego we Lwowie przy ul. Akademickiej L[okal] 13.

Dokument 18

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 100, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 2 I 1929 r.

†

Ekscelencjo^a, Najprzewielebniejszy Księżę Metropolito!

Bardzo gorące życzenia ślę w dniu Noworocznym i wspieram je modlitwą o tak potrzebne i wielkie łaski na tak wyjątkowo trudne czasy.

Zawsze Ci oddany w braterskiej czci

† Teodorowicz

Lwów, d[nia] 2/I [1]929

Dokument 19

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 101, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 3 I 1930 r.

Najserdeczniejsze^a życzenia zdrowia i wszelkiego błogosławieństwa Bożego zasyła w dniu Świątecznym i na nowy rok, zawsze oddany

† Teodorowicz

Lwów, d[nia] 3/I [1]930

Dokument 20

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 102, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 8/IV 1930 r.

†

Kochany^a Księżę Metropolito!

³⁹ Nominacja miała miejsce 16 XII 1901 r., a sakra biskupia 2 II 1902 r. we Lwowie.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na ½ stronie papieru formatu zeszytowego. Brak tytułatury.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego.

Proszę Cię bardzo o pozwolenie Księdzu Kaz[imierzowi] Piotrowiczowi⁴⁰, by przejrzał u Ciebie czy w Konsystorzu *chrisostomica*⁴¹ i rocznik Studio⁴². Potrzebuje on tych książek dla swej naukowej pracy.

Polecając się Twojej pamięci i sercu, łączę najoddańsze wyrazy czci

† Teodorowicz

Lwów, d[nia] 8/IV [1]930

Dokument 21

Kopia: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 104, List abp. Andrzeja Szeptyckiego do abp. Józefa Teodorowicza, Lwów 18 XII 1932 r.

Leopoli, die 18/XII A[nno] D[omini] 1932

Excellentissime^a Domine,

Redeunte Natalitium Christi solemnitate faustissima quaque E[xcellent]iae Vestrae adprecari officii mei esse duco, officii utique gratissimi. Vota haec mea digneris Domino collendissime benevolenter suscipere. Utinam hoc anno a Christo Nato millesimo non-gentesimo trigesimo tertio. Ecclesiae Dei triumphum saltem inchoatum et gloriam in die crescentem videre nobis liceat.

Orationibus me, dicesimque meam humillime commendo

A[ndreas Szeptycki]

Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus

Teodorowicz Theophilus⁴³

Archiepiscopus Leopoliensis

in Leopoli

Dokument 22

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 105, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 20 VII 1933 r.

†

Kochany^a Księżę Metropolitо!

Bardzo Ci dziękuję za Twoją tak niezmiernie łaskawą, a dla mnie tak cenną ocenę mej książki. Ja niestety skutkiem nieostrożnego aplikowania rontgena^b na reumatyzm, zachorowałem na osłabienie mięśnia sercowego i muszę leżeć 10 dni w łóżku. Jeszcze

⁴⁰ Błąd autora; ks. Piotrowicz miał na imię Wiktor.

⁴¹ Materiały odnoszące się do osoby i dziedzictwa Doktora Kościoła św. Jana Chryzostoma (ok. 350-407).

⁴² Periodyk niezidentyfikowany.

^a Tekst w j. łacińskim pisany maszynowo na jednej stronie papieru formatu A4.

⁴³ Podano tu drugie imię abp. Teodorowicza, którego właściwie nigdy nie używał.

^a Tekst pisany ołówkiem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego.

^b Zapis zgodny z oryginałem; poprawnie powinno być: roentgena.

raz dziękuję i życząc najmiłszego pobytu w Podlutym⁴⁴, najserdeczniejsze wyrazy i najoddańsze łączę

† Teodorowicz

Lwów, 20/VII 1933

Dokument 23

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 106, Nota abp. Józefa Teodorowicza na bilecie wizytowym do abp. Andrzeja Szeptyckiego, [Lwów] 2 V 1934 r.

2/V [1]934

Arcybiskup^a Teodorowicz. Z prośbą o przejrzenie i uwagi. Proszę mnie telefonicznie wezwać, gdy już pracę przejrzysz. Zawsze oddany.

Dokument 24

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 107, Nota abp. Józefa Teodorowicza na bilecie wizytowym do abp. Andrzeja Szeptyckiego, [Lwów] 16 V 1934 r.

16/V 1934

Arcybiskup^a Teodorowicz. Na moje ręce przesyła Ci Dr Czernecki⁴⁵ list do Ciebie z prośbą o wzięcie w terno ks. Onufrego Zacharko⁴⁶, który zdaje mi się jest z nim spokrewniony. Jeśliby Ci było możliwym zadośćuczynić jego prośbie, to by Ci oszczędzić pisania proszę Cię o bilet i na nim słówko: „dobrze”. Ja mu go doręcę.

⁴⁴ Podlute – górská wieś w paśmie Gorganów w woj. Stanisławów; własność archidiecezji lwowskiej obrządku greckokatolickiego.

^a Tekst pisany ołówkiem niżej nadruku firmowego z personaliami autora. Brak miejsca wystawienia dokumentu.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na obu stronicach biletu wizytowego. Brak miejsca wystawienia dokumentu.

⁴⁵ Czernecki Wincenty (1876-1960), dr nauk medycznych, w 1911 r. habilitacja, 1920-1939 pracownik Kliniki Chorób Wewnętrznych we Lwowie, docent specjalnej patologii i terapii chorób wewnętrznych Wydziału Lekarskiego UJK tamże, ordynator I Oddziału Wewnętrznego Państwowego Szpitala Powszechnego tamże. Po II wojnie światowej pozostał we Lwowie otaczając opieką lekarską zwłaszcza polską ludność miasta i okolicy; 1944-1958 docent Lwowskiego Instytutu Medycznego. Zmarł 5 VIII 1960 r. we Lwowie, pochowany na Cmentarzu Łyczakowskim tamże. *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1938/39*, Lwów 1938, s. 24; W. Wojtkiewicz-Rok, *Klinika Chorób Wewnętrznych*, s. 69-89; I. Bilinśka, P. Dumka, O. Łucyk, *Czerneckyj Wincent*, w: *ELNUF*, t. 2, red. zbior., Lwów 2014, s. 647; informacje własne autora.

⁴⁶ Właściwie: Zaharkiw Onufrij (1883-?), święcenia kapłańskie w 1914 r. we Lwowie w obrządku greckokatolickim, 1920-1939? proboszcz par. Medyn, pow. Zbaraż, woj. Tarnopol; w 1944 r. przebywał w par. Gołogóry k. Uniowa. Dalsze losy nieznane. *Szematyzm duchowenstwa lwowskoji archieparchiji 1935-[19]36*, Lwów 1935, s. 206; *Spys gr[eko]-kat[olockogo] duchowenstwa lwowskoji archieparchiji. (Stan z dnia 1 stycznia 1944)*, Lwów 1944, s. 26.

Jeszcze Ci raz bardzo dziękuję za swe uwagi co do listu⁴⁷ do Led[óchowskiego]⁴⁸. Po zostawiłem tylko ustęp o jego zagrożeniu [...]^b, gdyż z zupełnie innej strony rzecz wyświećla, aniżeli [...]^c. Jestem dziś coś trochę niezdrów i dlatego osobiście nie przybędę.

Najserdeczniejsze i najoddańsze wyrazy zasyłam.

Dokument 25

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 108, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 5 I 1935 r. Kopia: Toż, AFKDOPW, bsygn., Spuścizna abp. Józefa Teodorowicza.

Kochany^a Księżę Metropolito!

Zasyłam najserdeczniejsze życzenia świąteczne i proszę Boga, by utrzymywał Waszą Ekscelencję dalej w zdrowiu i jeśli to [zgodne] z Jego wolą, ażeby ten względny stan zdrowia zamienił na lepszy i trwały.

Polecając się pamięci i sercu Łączę najoddańsze wyrazy czci i przyjaźni

† Teodorowicz

Lwów, dnia 5 stycznia 1935

Dokument 26

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 109, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 30 VII 1935 r.

Kochany^a Księżę Metropolito!

Od powrotu z Krynicy⁴⁹, tj. od jakich 10 dni, czuję się ze zdrowiem lichy, tak że jeszcze w tej chwili nie mogę tak jakbym tego pragnął złożyć Ci osobiście moje życzenia. Dlatego zanim to będzie mi możliwe, przesyłam Ci tą drogą najszczerze i najgorętsze życzenia.

Tyle i tak głębokiego wewnętrznego życia było [...]^b Twej całej działalności, że już to samo przeświadczenie darzy Cię dziś radością i pokojem, który jest przedsmakiem zapłaty, jaką Ci Bóg przeznacza. Przy tym przeorałeś grunt duchowy Twej diecezji przez zgromadzenia, które albo sprowadziłeś, albo sam utworzyłeś. Zżyty z Tobą przez lat

⁴⁷ Konsultacje w kwestii pisma abp. Teodorowicza do generała Zakonu o. Włodzimierza Ledóchowskiego SJ na temat sporu z o. prof. Pawłem Siwkiem SJ o Teresę Neumann.

⁴⁸ Zob. w niniejszej publikacji: J. Wołczański, *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego*, dokument 59.

^b Nieczytelny jeden wyraz.

^c Nieczytelny jeden wyraz.

^a Tekst pisany maszynowo z wyjątkiem autografu autora na jednej stronicy papieru formatu zeszytowego.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronicy papieru formatu A4.

⁴⁹ Krynica – znany kurort w Małopolsce Zachodniej k. Nowego Sącza.

^b Nieczytelny jeden wyraz.

tyle polecam Cię szczególnie Bogu w dniu dzisiejszym i łączę dla Ciebie najoddańsze i najtrwalsze wyrazy przyjaźni i czci

† Teodorowicz

Lwów, 30/VII [1]935

Dokument 27

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 110, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 12 XII 1935 r.

Kochany^a Księżę Metropolito!

Modłę się gorąco we mszy św. w Twej intencji odprawianej, by Cię Bóg darzył tak potrzebnym dla Twoich zdrowiem i by Twe życie prawdziwie męczeńskie coraz więcej ubogacał łaskami swymi.

Śląc Ci najserdeczniejsze życzenia w dniu Twych imienin, pozostaję zawsze Ci oddany

† Teodorowicz

Lwów, dnia 12 grudnia 1935

Dokument 28

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 111, Nota abp. Józefa Teodorowicza na bilecie wizytowym do abp. Andrzeja Szeptyckiego, [Lwów] 12 XII 1936 r.

Arcybiskup^a Teodorowicz. Z najlepszymi życzeniami.

12/XII [1]936

Dokument 29

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 112, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 30 XII 1936 r.

Wasza^a Ekszelencjo!

Dziękuję najuprzejmiej za łaskawą pamięć i życzenia, i wzajemnie przesyłam Waszej Ekszelencji najserdeczniejsze życzenia świąteczne i noworoczne.

Z wyrazami głębokiej i oddanej czci

† Teodorowicz

Lwów, dnia 30 grudnia 1936

^a Tekst pisany maszynowo z wyjątkiem autografu autora na ½ strony papieru formatu A4.

^a Tekst pisany czarnym atramentem poniżej firmowego nadruku z personaliami autora. Brak miejsca wystawienia dokumentu.

^a Tekst pisany maszynowo z wyjątkiem autografu autora na jednej stronie papieru formatu zeszytowego.

Dokument 30

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 114, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szepetyckiego, Lwów 23 III 1937 r.

Kochany^a Księżę Metropolito!

Bardzo dziękuję za łaskawy dowód Twej pamięci, serce i przyjaźń. Wiesz chyba, jak sobie to cenię i jak Ci zobowiązany jestem za Twą łaskawość, a osobno dziękuję za Twe modlitwy, których tak bardzo potrzebuję. Z mej strony modlę się o to, by Bóg Cię jak najdłużej utrzymywał.

Zawsze Ci oddany, Twój

† Teodorowicz

Lwów, dnia 23 marca 1937

Dokument 31

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 115, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szepetyckiego, Lwów 11 IV 1937 r.

Ekscelencjo^a,

Najdostojniejsza Kapituła Watykańska przychyłając się do moich próśb, upoważniła mnie dekretem z dnia 17 XI 1936 r. do uroczystego przyozdobienia złotą koroną cudownego obrazu Najśw[iętszej] Marii Panny, pod wezwaniem Łaskawej w kościele parafialnym mojego obrządku w Stanisławowie⁵⁰.

Uroczystość ta z wielu względów drogą jest memu sercu. Przed tym to bowiem obrazem przed 50-ciu laty odprawiałem moją pierwszą Mszę św⁵¹. Jakże szczęśliwym czuć się będę, gdy w podzięce za opiekę Królowej Niebieskiej, jakiej doznałem w ciągu tego półwiecza, będzie mi dane wywdzięczyć się Jej tym aktem najgłębszej czci i serdecznego kultu.

Drogim mi będzie ten dzień także dlatego, że będzie uwieńczeniem niestrudzonych starań i zabiegów około rozkrzewienia kultu Najśw[iętszej] Marii Panny przedwcześnie zgasłego proboszcza kościoła Stanisławowskiego śp. Ks. Prałata Komusiewicza⁵², który zużył się i spalił przed czasem nadmiarem pracy, skierowanej do tego wzniosłego celu. Ziszczenie jego najgorętszych pragnień i nadziei w akcie koronacyjnym będzie zarazem dla mnie aktem serdecznego pietyzmu względem tego wiernego sługi Niepokalanej.

^a Tekst pisany maszynowo z wyjątkiem autografu autora na ½ strony papieru formatu A4.

^a Tekst pisany maszynowo z wyjątkiem autografu autora listu na czterech stronach papieru formatu A4. Był to jednakowy w treści formularz wysyłany osobom zapraszającym przez rządcę lwowskiego Kościoła ormiańskiego na uroczystości koronacyjne.

⁵⁰ Koronacja obrazu Matki Bożej Łaskawej miała miejsce 30 V 1937 r. w Stanisławowie.

⁵¹ Ks. Józef Teodorowicz święcenia kapłańskie otrzymał 2 I 1887 r. i zapewne niebawem w kościele ormiańskokatolickim w Stanisławowie celebrował Mszę św. prymicyjną.

⁵² Zob. w niniejszej publikacji: J. Wołczański, *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego*, dokument 121.

Ale nade wszystko, ponad względy osobiste i pełnej pietyzmu pamięci, weselem mym dnia tego będzie powszechny hołd wiernego ludu i wzmożona cześć Najśw[iętszej] Panny w nowym przybytku łaskami cudownymi słynącej. Cześć Marii była złotą nicią mego życia i promieniem nadziei w dawnych latach niewoli i ciężkich chwilach światowych przesileń. Do Niej zwracałem się po światło, u Niej szukałem opieki, Jej powierzałem troski moje i ciężkie doświadczenia całej ojczyzny.

Czyniłem to, głęboką wiedziony wiarą w wezwanie Marii, Królowej Polskiej. Nie mogła Ta, co się nam tak czcić pozwoliła, odmówić nam swej pieczy. Tą wiarą zagrzany, tak jak tyłu innych, starałem się w miarę sił moich ufność do Marii w najkrytyczniejszych dla narodu chwilach wzbudzać w sercach, pewny, że na tę ufność Maria odpowie choćby cudem. Toteż weselem mi jest nad wyraz wielkim, gdy mogę jeszcze nowym aktem kultu wyznać tę wiarę i do niej dusze wierne zapalić. A tym jaśniej ta pochodnia ufności i wiary, miłości w czci w tym hołdzie zapłonie, że Opatrzność od dawien dawna przysposobiła Stanisławowską świątynię na ten ośrodek Maryjnego kultu, jakim się za naszych dni stała. Już mój poprzednik Arcybiskup Isakowicz⁵³, natchniony mówca w kazaniach, których wspomnienie żyje dotąd w pamięci starszego pokolenia, stał się tu był płomiennym apostołem nabożeństwa do Boga-Rodzicy. Jeszcze jako proboszcz Stanisławowski, stał się był ten czciciel Marii żywym ogniwem między wiarą dawnych pokoleń, a nabożeństwem dzisiejszych wiernych. Tak, iż na tych wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej, kościół Stanisławowski z cudownym obrazem Najśw[iętszej] Marii Panny Łaskawej w swych murach stał się twierdzą ducha, promieniejącą na całe Pokucie i Podole, a skupiającą w żarliwym nabożeństwie wiernych wszystkich trzech obrządków. Koronacja, zdobiąc obraz Królowej Niebios znakiem władczej Jej mocy, której jako Matka względem nas używa – potwierdza tę tradycję z tym miejscem związaną i wskazuje na nie, jako na to ognisko życia, jakie od dawna stąd na dusze spływa!

Kiedy tedy dzień ten Koronacji będzie mi tak radosnym, śmiem sobie obiecywać, że tę radość podwoi przybycie na uroczystość i łaskawe wzięcie w niej udziału Waszej Ekscelencji.

Poparciu Waszej Ekscelencji niezawodnie zawdzięczam tak łaskawą odpowiedź Najdostojniejszej Kapituły Watykańskiej. Niechże mi wolno będzie tuszyć, że nie poprzestając na tym jednym dowodzie Swej łaskawości, Wasza Ekscelencja spełni me śmiałe nadzieje, raczy przychylnie odpowiedzieć na me gorące zaproszenie i przybyć do Stanisławowa na dzień 30 V b.r.

Łączę dla Waszej Ekscelencji najoddańsze wyrazy mej czci prawdziwej i głębokiej
† J[ózef] Teodorowicz

Lwów, dnia 11 IV 1937 r.

⁵³ Zob. w niniejszej publikacji: tenże, *Korespondencja abp. Józefa Teodorowicza z abp. Adamem Stefanem Sapiehą*, dokument 7.

Dokument 32

Oryg.: AFKDOPW, teczka 144: Spuścizna abp. Józefa Teodorowicza, sygn. 1648/65 [5], List abp. Andrzeja Szeptyckiego do abp. Józefa Teodorowicza, Lwów 28 IV 1937 r.

Lwów, dnia 28/IV 1937

Ekscelencjo^a, Księżę Arcybiskupie,

Bardzo cieszę się myślą o koronacji cudownego obrazu Najśw[iętszej] Panny Marii pod wezwaniem „Łaskawy”^b w kościele parafialnym obrządku ormiańskiego w Stanisławowie. Całym sercem będę brał udział w uroczystości tak drogiej Twemu sercu. Niestety, zdrowie mnie nie pozwala brać udziału w uroczystościach koronacji, ale całym sercem, modlitwami i duchem będę brał udział, a na razie posyłam moje najserdeczniejsze życzenia dla Ciebie Najdostojniejszy Arcybiskupie Metropolito⁵⁴ i dla wszystkich biorących udział w uroczystościach.

Z wyrazami najgłębszej czci i najserdeczniejszej przyjaźni zostaje

† Andrzej
Abp m[etro]p[olita]

Jego Ekscelencja
Książdz Metropolita⁵⁵ Teodorowicz
we Lwowie

Dokument 33

Kopia: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 117, List abp. Andrzeja Szeptyckiego do abp. Józefa Teodorowicza, Lwów 24 V 1937 r.

Lwów, dn[ia] 24/V 1937

Ekscelencjo^a, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie, Kochany Przyjacielu,

Jeżeli kiedy cierpię na tym, że nie mogę wstać z krzesła i wyjść z domu, to w tych dniach, kiedy wszyscy, którzy Ciebie cenią i kochają, otaczają Cię życzeniami, gratulacjami i modlitwami, przykuty do krzesła nie mogę być ani tu u Ciebie, ani 30 maja w Stanisławowie na uroczystości Koronacji Cudownego Obrazu Najśw[iętszej] Panny Marii, która to uroczystość wspaniale zapowiada się.

^a Tekst pisany maszynowo z wyjątkiem autografu na jednej stronie papieru formatu A4.

^b Zapis zgodny z oryginałem; poprawnie powinno być: łaskawej.

⁵⁴ Tytułatura kurtuazyjna, bowiem ówczesny pasterz Kościoła ormiańskiego legitymował się jedynie statusem arcybiskupa, nie zaś metropolity.

⁵⁵ Błędne określenie; abp. Teodorowiczowi nie przysługiwał ten tytuł.

^a Tekst pisany maszynowo z wyjątkiem autografu autora w j. ukraińskim na jednej stronie papieru formatu A4.

W dzień Twego Jubileuszu⁵⁶ i Koronacji, duchem i modlitwą będę z Tobą i przy Tobie. Przyjm więc moje najserdeczniejsze życzenia i wyrazy głęboko odczutyh uczuć.

Z wyrazami najgłębszej czci i miłości w Panu

Андрей^b

Jego Ekszelencja

Ks. Arcybiskup Teodorowicz J[ózef]

we Lwowie

Dokument 34

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 118, Zaproszenie ze strony Komitetu Jubileuszowego dla abp. Andrzeja Szeptyckiego, [Lwów, maj 1937 r.]

Zaproszenie^a na uroczystą akademię dla uczczenia złotych godów kapłaństwa abp. Teodorowicza, aula UJK 29 V 1937 godz. 10,45.

Komitet Wykonawczy:
Jan Antoniewicz⁵⁷
ks. Dionizy Kajetanowicz⁵⁸
dr Włodzimierz Koskowski⁵⁹

⁵⁶ W roku 1937 r. abp Teodorowicz celebrował jubileusz 50-lecia kapłaństwa.

^b Autograf czarnym atramentem w j. ukraińskim.

^a Drukowany formularz na kartonie.

⁵⁷ Zob. w niniejszej publikacji: J. Wołczański, *Korespondencja abp. Józefa Teodorowicza z abp. Adamem Stefanem Sapiehą*, dokument 49.

⁵⁸ Kajetanowicz Dionizy (1878-1954), święcenia kapłańskie w 1903 r. w Zakonie oo. Reformatów, 1903-1904 wicemagister kleryków w Krakowie, 1904-1908 duszpasterz w Jarosławiu, w 1908 r. uzyskał zwolnienie z Zakonu i został inkardynowany do archidiec. lwowskiej obrządku ormiańskokatolickiego, w 1910 r. zmienił obrządek na ormiańskokatolicki, 1908-1911 prefekt Zakładu Naukowego im. J. Torosiewicza we Lwowie, 1909-1911 wikariusz katedry i katecheta Państwowej Szkoły Żeńskiej im. G. Piramowicza we Lwowie, 1911-1922 proboszcz par. Śniatyn, 1922-1954 kanonik gremialny Kapituły Archikatedralnej we Lwowie, 1922-1945 proboszcz archikatedry, 1928-1945 kanclerz Kurii Archidiecezjalnej, działacz społeczno-kulturalny Ormian, od 1938 r. wikariusz kapitulny i administrator archidiec. lwowskiej; aresztowany 26 XI 1945 r. przez NKWD we Lwowie i skazany 8 III 1946 r. na 10 lat łagrów, konfiskatę mienia i 5-letnie pozbawienie praw publicznych, osadzony został w łagrze Abieź – obwód Komi. Zmarł tamże 18 XI 1954 r. J. Wołczański, *Martyrologium księży ormiańskokatolickich w archidiecezji lwowskiej po II wojnie światowej w świetle źródeł sowieckich*, w: *Polacy w Armenii*, red. E. Walewander, Lublin 2000, s. 201-202; T. Madała, *Kajetanowicz Dionizy*, w: *EBP*, t. 9, Radom 2002, s. 108-110.

⁵⁹ Koskowski Włodzimierz (1893-1965), polski lekarz, w 1918 r. uzyskał doktorat nauk medycznych na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, 1925-1939 prof. farmakologii eksperymentalnej na Wydziale Lekarskim UJK we Lwowie, w roku akad. 1932/33 dziekan fakultetu, 1939-1947 przebywał w Anglii m.in. jako prof. Polskiego Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu w Edynburgu, 1949-1963 prof. farmakologii na Uniwersytecie w Aleksandrii, 1963-1965 mieszkał w Anglii gdzie zmarł. S. Portalski, *Zarys historii Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie*, Londyn 2009, passim.

Dokument 35

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 119, Nota abp. Józefa Teodorowicza na bilecie wizytowym do abp. Andrzeja Szeptyckiego, [Lwów] 13 XII 1937 r.

Arcybiskup^a Teodorowicz. Bardzo serdeczne i gorące życzenia Ci zasylam łącząc modlitwę o zdrowie.

13 XII 1937 r.

Dokument 36

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 120, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, Lwów 29 XII 1937 r.

Lwów, dn[ia] 29 XII 1937

Kochany^a Księżę Metropolito,

Bardzo dziękuję za przysłane mi życzenia, a w nich za łaskawy dowód pamięci. Z mej strony przysylam jak najserdeczniejsze i najoddańsze życzenia, przede wszystkim zdrowia.

Łączę przy tej sposobności wyrazy mej głębokiej czci

† Teodorowicz

Dokument 37

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 121, Nota abp. Józefa Teodorowicza na bilecie wizytowym do abp. Andrzeja Szeptyckiego, [Lwów] 24 III 1938 r.

Arcybiskup^a Teodorowicz. Bardzo Ci dziękuję za te tak cenne dla mnie słowa łaskawości i przyjaźni, a osobno i szczególnie za modlitwy. Jak tylko [...]^b.

24 III 1938 r.

Dokument 38

Kopia: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 122, List abp. Andrzeja Szeptyckiego do abp. Józefa Teodorowicza, Lwów 8 XI 1938 r.

Lwów, dnia 8/XI 1938

Ekscelencjo^a,

^a Tekst pisany czarnym atramentem poniżej firmowego nadruku z personaliami autora.

^a Tekst pisany maszynowo z wyjątkiem autografu autora na jednej stronie formatu A4.

^a Tekst pisany czarnym atramentem poniżej firmowego nadruku z personaliami autora.

^b Wyrazy nieczytelne.

^a Tekst pisany maszynowo z wyjątkiem inicjału autografu autora na jednej stronie papieru formatu A4.

Dowiaduję się o ciężkiej chorobie Waszej Ekscelencji i zaraz spieszę naprzód najuprzejmiej podziękować za tak serdeczny list^b i przesłać najszczerze wyrazy współczucia w tak ciężkim bólu, a także zapewnić, że codziennie usilnie proszę Boga w modlitwach moich, by raczył waszej Ekscelencji wrócić tak cenne zdrowie.

A[ндрей]^c

Dokument 39

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 126, Telegram ormiańskokatolickiej Kapituły Katedralnej we Lwowie do abp. Andrzeja Szeptyckiego, [Lwów] 5 XII 1938 r.

Ekscelencja^a arcybiskup Szeptycki Lwów, Lwów 918/15 – 5 – 13 – 10. Przyjęto 5/12/1938 godz. 13 min[ut] 20.

Ksiądz arcybiskup Teodorowicz zmarł / pogrzeb sobota 10-grudnia rano / Kapituła ormiańska.

Dokument 40

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 125, Pismo ormiańskokatolickiej Kapituły Katedralnej we Lwowie do abp. Andrzeja Szeptyckiego, [Lwów, grudzień 1938 r.]

Kapituła^a Ormiańska ma zaszczyt prosić Waszą Ekscelencję po ceremoniach pogrzebowych na obiad w pałacu Arcybiskupim.

Dokument 41

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 125, List abp. Józefa Teodorowicza do abp. Andrzeja Szeptyckiego, bmr.

Najdroższy^a Księżu Metropolito!

Chcę dziś podczas mego referatu odczytać ustęp listu Twego do Katechetów, a raczej listu wspólnego i w ten sposób dla listu zrobić reklamę. Jeśli uważasz, że tak będzie dobrze, to proszę mi list przesłać przez Antoniego⁶⁰. Czy wieczorem koło [godz.] 9-tej można wskoczyć?

Najoddańszy

† Józef

Piątek

^b Brak owego dokumentu.

^c Inicjał autora czarnym atramentem.

^a Tekst pisany maszynowo na formularzu pocztowym.

^a Formularz drukowany z wyjątkiem odręcznej noty: „Waszą Ekscelencję”.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. Brak miejsca wystawienia dokumentu i datacji.

⁶⁰ Osoba niezidentyfikowana; zapewne lokaj.

Dokument 42

Oryg.: CPAHUL, f. 358, op. 1, nr 354, k. 103, Nota abp. Józefa Teodorowicza na bilecie wizytowym do abp. Andrzeja Szeptyckiego, bmr.

Arcybiskup^a Teodorowicz. Z całego serca Ci dziękuję za słowa przyjaźni i łaskawości, a osobno bardzo Ci jestem wdzięczny.

^a Tekst pisany czarnym atramentem niżej nadruku firmowego z personaliami autora. Brak miejsca wystawienia dokumentu.